

Strah od škole i zadovoljstvo učiteljima

UDK: 371.26

37.013.77(045.2)

Stručni članak

Primljeno: 15. 9. 2011.

Bojana Ćoso¹

OŠ Fran Krsto Frankopan, Krk
coso.bojana@gmail.com

Sažetak

Smanjenje straha od škole i zadovoljstvo učiteljima često se ističu kao preduvjeti za postizanje boljeg obrazovnog uspjeha učenika. Subjektivni strahovi i objektivne nejasnoće utječu na motivaciju učenika za postizanjem boljih rezultata. U ispitivanju je sudjelovalo 148 učenika petog i šestog razreda osnovne škole. Ispitanici su ispunjavali upitnike straha od škole i zadovoljstva učiteljima. Ispitivanje je pokazalo kako petina učenika osjeća čest ili uvijek prisutan strah od neuspjeha u školi ili strah od roditeljskih reakcija na ocjene. Većina učenika u velikoj je mjeri zadovoljna svojim učiteljima no trećini ispitanih učenika ponekad nisu jasni kriteriji kojima učitelji ocjenjuju. Istraživanje je pokazalo kako se učenici ne boje određenog školskog predmeta, već kako je njihov strah vezan uz odnos s učiteljem.

Ključne riječi: strah od škole, zadovoljstvo učiteljima, kriteriji ocjenjivanja

¹ Bojana Ćoso je 2006. god. diplomirala psihologiju u Rijeci. Radila je na istraživanju tržišta te u OŠ Zamet (gdje je i provedeno ovo istraživanje). Pohađa treću godinu interdisciplinarnog doktorskog studija Jezik i kognitivna neuroznanost.

Uvod

Prilikom izrade Školskog preventivnog programa te Školskog razvojnog plana kao prioriteti OŠ „Zamet“ izdvojili su se *Strah učenika od škole* te *Nezadovoljstvo učiteljima*. Prioriteti su proizašli iz istraživanja Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja te istraživanja „Analiza rizičnih ponašanja učenika osnovnih škola u Primorsko-goranskoj županiji“ koje je proveo Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, a naručio Grad Rijeka, Odjel gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb i Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo.

Rezultati oba istraživanja pokazali su kako su učenici u školi nezadovoljniji svojim učiteljima u odnosu na druge škole u Primorsko-goranskoj županiji te kako iskazuju veći strah od škole. S obzirom na to kako oba istraživanja nisu ulazila u dubinu problema, ukazala se potreba za konkretnijim istraživanjem straha od škole te zadovoljstva učiteljima.

Strah od škole

Dječji strahovi podrazumijevaju subjektivne osjećaje nelagode i popratne fiziološke promjene koje se pojavljuju kao reakcija ne određenu prijetecu pojavu. Čest način odgovora na strahove je izbjegavanje situacija koje izazivaju strah. Osjećaj koji se javlja kada je izvor straha nespecifičan ali konstantan i utječe na neprestano očekivanje nepoznate prijetnje, naziva se anksioznost (Vulić-Prtorić, 2002.).

Brajša-Žganec, Kotrla-Topić i Raboteg-Šarić (2009.) definiraju strah od škole kao strah koji se razvija kao bojazan od školskog neuspjeha vezanog uz usmeno i pismeno ispitivanje, zbog neadekvatnog odnosa učenika i učitelja ili nerealnih roditeljskih očekivanja. U ovu je definiciju potrebno dodati utjecaj međusobnih odnosa učenika u razredu i školi. Konstantno verbalno ili fizičko uznemiravanje također može dovesti do razvoja straha od škole. Kao podloga straha od škole nalaze se strah od neuspjeha, bojazan od roditeljskog razočaranja, strah od izrugivanja od strane učitelja ili ostalih učenika, nedostatak samopouzdanja ili općenite reakcije okoline. Pri tome je važno razlikovati radi li se o općenitom strahu od škole, gdje su obuhvaćeni svi podaspekti ili se radi o specifičnim strahovima od škole.

Strah od škole karakterističan je za djecu mlađe i srednje osnovnoškolske dobi, no pojavljuje se u svim obrazovnim skupinama. Skala strahova i anksioznosti za djecu i adolescente SKAD-62 (Vulić-Prtorić, 2002.) pod konstruktom straha od škole razlikuje nekoliko podvrsta strahova od škole. Istraživanje koje je provela autorica Skale strahova i anksioznosti za djecu i adolescente, pokazalo je kako je strah od škole najučestaliji dječji strah. Istraživanje je također pokazalo kako dječaci osnovnoškolci češće doživljavaju strah od škole nego učenice koje pohađaju osnovnu školu.

Za djecu koja doživljavaju strah od škole karakteristična su ponašanja poput učestalog opravdanog i neopravdanog izostajanja iz škole (Rettig i Crawford, 2000.), slabija motivacija za učenje (Covington, 2000.), manja usmjerenost na nastavu, loše i neučinkovite metode učenja i slabije komunikacijske vještine (Brajša-Žganec i sur., 2009.) kao i pojava psihosomatskih simptoma poput glavobolje i bolova u vratu (Bratberg, 1994.; Anttila, Metsanhokala i Sillanpaa, 1999.).

Strah od ispitivanja

Specifičan oblik straha od škole je *strah od ispitivanja*, koji se često poistovjećuje sa strahom od škole. Strah od ispitivanja javlja se već u prvom razredu osnovne škole sa pojačanjem intenziteta do početka srednjoškolskog obrazovanja, kada se stabilizira. Kod pojedine djece taj se strah naglo intenzivira u prijelaznim fazama (npr. pri prelasku iz četvrtog u peti razred ili iz osnovne u srednju školu) te može značajno utjecati na učenikov uspjeh (Mihaljević, 2008.). Rijavec i Marković (2008.) definirale su strah od ispitivanja kao emocionalnu uzbuđenost i kognitivnu zabrinutost u ispitnim situacijama ili njihovom zamišljanju.

Strah od ispitivanja naziva se još i ispitnom anksioznošću te se često dovodi u pozitivnu vezu sa školskim neuspjehom. Brojna su istraživanja pokazala kako visoka razina ispitne anksioznosti izravno utječe na lošiji uspjeh u školi (Wood, 2006.; Živčić-Bećirević i Rački, 2006.; McDonald, 2001.; Gjesme, 1972.). Intenzivan strah od neuspjeha ometa uspješno izvođenje zadataka zbog pojave većeg broja pogrešaka i zabrinutosti o ishodu ispitivanja. Bitno je naglasiti kako djeca koja doživljavaju jaku ispitnu anksioznost često dobro nauče gradivo, ali im nepotrebne misli (poput onih nastalih zbog zabrinutosti za ishod) ometaju dozivanje naučenih informacija iz dugoročnog pamćenja. Uz negativne ometajuće misli i strah od neuspjeha kao komponente ispitne anksioznosti javljaju se i strah od razočaranja drugih osoba (najčešće roditelja) te uspoređivanje sa drugim učenicima.

Posebnu pozornost potrebno je obratiti učenicima koji imaju poteškoća u svladavanju gradiva i istodobno visoku ispitnu anksioznost. Kod njih mogu postojati još izraženije interferirajuće misli, naročito ukoliko su svjesni kako nisu uspjeli kvalitetno usvojiti gradivo, odnosno kako im određeni deficit to ne dopušta. Odnos sa učiteljem i roditeljima te njihovo razumijevanje, ključno je u savladavanju ispitne anksioznosti. Pojedine studije ukazuju kako su roditelji tih učenika anksiozniji u odnosu na roditelje ostalih učenika te postoji vjerojatnost kako svoju djecu uče doživljavati anksioznost (Cvitković i Wagner Jakab, 2007.). Što su odnosi unutar obitelji bliskiji, djeca sa teškoćama u učenju pokazuju manju ispitnu anksioznost (Margelit i Heiman, 1986.).

Očekivanja roditelja

Očekivanja roditelja također mogu utjecati na nastanak straha od škole (Brajša-Žganec i sur., 2009.; Sarason, 1960., prema Arambašić, 1988.; Vranjković, 2010.). Roditeljska očekivanja trebala bi biti za nijansu veća od djetetovih mogućnosti, kako bi se dijete dodatno motiviralo i samo pomicalo svoje granice. Ukoliko su ona prevelika, dijete gubi motivaciju, ali i samopouzdanje.

Roditelji ponekad, u želji za što boljim školskim uspjehom djeteta, posežu za trikovima. Često djeca u razgovorima izvješćuju kako će, ukoliko prođu s odličnim uspjehom, od roditelja dobiti obećani poklon. Mišljenja učitelja oko ove vrste motivacije podijeljena su – pojedinci smatraju kako se djecu time uče krive vrijednosti te ih se okreće k postizanju zvaničnog uspjeha pod svaku cijenu. Ovakav stav proizlazi iz mišljenja kako samo intrinzično motivirana želja za učenjem može dovesti do pravih akademskih rezultata i usvajanja moralnih vrijednosti. Istraživanja su potvrdila postojanje povezanosti intrinzične motivacije i boljeg obrazovnog postignuća (Lepper, Iyenger i Corpus, 2005.; Gottfried, Fleming i Gottfried, 2001.; Ryan i Deci, 2000.), te kako nestrukturirana upotreba ekstrinzičnih motivatora dovodi do smanjenja intrinzične motivacije (Lepper, Sethi, Dialdin i Drake, 1997.). Materijalna nagrada, smanjuje količinu utrošenog vremena pri rješavanju zadatka (Deci, 1971.) te može bitno vodi ka neshvaćanju važnosti truda i svrhe učenja. S druge strane, primjećuje se kako pojedina djeca reagiraju dobro na ovakvu vrstu motivacije, a ukoliko dolaženje do nagrade podrazumijeva usvajanje radnih navika, ne vidi se ništa loše u tome.

Drugi problem koji mogu izazvati nerealna roditeljska očekivanja ispoljava se u prijelaznim razdobljima – pri prelasku iz razredne u predmetnu nastavu (Kadum-Bošnjak, Peršić i Brajković, 2008.) ili iz osnovnoškolskog u srednjoškolsko obrazovanje (Kalebić Maglica, 2006.). Navedeni prijelazi podrazumijevaju dobivanje znatno većeg obima gradiva, novih predmeta te zahtijevaju mnogo veći trud. Pri prijelazu iz četvrtog u peti razred, događa se značajan pad u općem uspjehu, matematici i hrvatskom jeziku (Kadum-Bošnjak, Peršić i Brajković, 2008.). Ranije naučeno gradivo ima direktan utjecaj na učenje novog gradiva pri čemu ocjena upisana u svjedodžbu ne pomaže njegovom usvajanju. Djeca koja su zbog nerealnih roditeljskih očekivanja ulagala veliki trud i koliko-toliko postizala željene rezultate, u ovim razdobljima često imaju velikih problema koje prati značajan pad ocjena. Ukoliko se roditeljska očekivanja ne izmijene, neminovno je izazivanje stresa kod djece te pojava izražene straha od škole ili neke njegove komponente.

Roditelji ponekad nesvjesno pred djecu postavljaju velike zahtjeve, hvaleći ih za nešto što će tek u budućnosti učiniti ili postati („Kako si to lijepo nacrtala, buduća doktorice!“). Pri tome niti ne primjećuju kako velike zahtjeve stavljaju pred svoje

dijete. Djetetu su pohvale potrebne, ali moraju biti prilagođene i odnositi se na konkretan razlog pohvale i sadašnjost (Vranjković, 2010.). Ukoliko je usporedba nužna, trebala bi to biti usporedba sa nečim što je dijete ranije radilo, a sada to čini mnogo bolje.

Strah od neprihvatanja ili ruganja

Strah od neprihvatanja ili ruganja od strane drugih učenika karakterističan je za školsku dob (Vulić-Prtorić, 2002.; Vulić-Prtorić, 2006.). Vršnjačko okruženje postaje sve važnije, a status u vršnjačkoj populaciji djeci se ponekad čini presudan. Interesantno je kako roditelji često ne pridaju značaj ovom strahu te općenito smatraju kako su njihova djeca dobro prihvaćena (Jurić, 1995.), što uopće ne mora odgovarati činjeničnom stanju. Razvoj socijalnih vještina djeteta kao i njegov status u grupi roditeljima je puno teže pratiti nego što je to slučaj sa ocjenama koje su konkretne. Kako roditelji ne bi bili u zabludi, učitelji i stručna služba škole dužni su obavještavati roditelje o eventualnim odbacivanjem učenika unutar razreda.

Djeca koja su zaista odbačena od svojih vršnjaka najčešće nemaju razvijene socijalne vještine i vještine komuniciranja, osjećaju se loše u skupini vršnjaka (Klarin, 2002.; Valjan-Vukić, 2009.). Ukoliko ostala djeca ne stanu na zanemarivanju, već uključe i ismijavanje, vrijeđanje i ponižavanje, vrlo je vjerojatno kako će odbačeno dijete razviti jači strah od škole, koji može voditi i ka školskoj fobiji. Takva djeca osjećaju se bespomoćno i čak očajno te najčešće počinju izbjegavati školu, a kod pojedinaca se pojave i psihosomatski simptomi (glavobolja, trbobja).

Zadovoljstvo učiteljima

Često se kao jedna od ključnih faktora poticanja na učenje izdvaja komunikacija učitelja i učenika. Učitelj je, uz dobro formiran odgojno-obrazovni kurikulum, snažan motivator za napredovanje u učenju i zanimanje za određeni predmet. Učitelji u osnovnoj školi, ali i tijekom čitavog obrazovanja, učenicima su model ponašanja, moralni, profesionalni i ljudski uzori. Prihvatanje od strane učitelja i poticaji koje učenici dobivaju mogu snažno utjecati na razvoj slike o sebi te biti potvrda vlastite vrijednosti (Bezinović i Ristić Dedić, 2004.).

Bezinović (2009.) u svom izvještaju o vrednovanju školskih preventivnih programa Grada Rijeke, govori kako se kao glavni zaštitni faktor rizičnih ponašanja učenika ističe zadovoljstvo školom odnosno učiteljima. Istraživanje je rađeno na učenicima 8. razreda svih škola Primorsko-goranske županije. Analiza je pokazala kako faktor zadovoljstva učiteljima ima značajniji utjecaj na prevenciju rizičnih ponašanja od nekih osobina ličnosti, poput savjesnosti i odgovornosti. Zaključak istraživanja je

kako pozitivan i podržavajući odnos učitelja i učenika čini snažan preventivni resurs i može snažno utjecati na zdrav razvoj učenika.

Jedna od komponenti zadovoljstva učiteljima je i *jasnoća kriterija ocjenjivanja*. Dječje nerazumijevanje kriterija ocjenjivanja može dovesti do brojnih nesporazuma na relaciji obitelj-škola. Kriterij ocjenjivanja i inače spada među najčešće uzorke neslaganja roditelja i učitelja (Jurić, 1995.). Roditeljske procjene djetetovog znanja često odudaraju stvarnom znanju djeteta, ali dešavaju se i situacije u kojima roditelj ne zna ili ne razumije koja znanja učitelj traži za više ocjene. Kako bi se izbjegli nesporazumi, roditelje treba detaljno informirati o načinu vrednovanja znanja, kako pismenih ispita tako i prilikom usmenog odgovaranja. U posljednje vrijeme nastoje se usuglasiti kriteriji unutar aktiva školskih predmeta te po mogućnosti javno obznani kriteriji ocjenjivanja raščlanjeni po elementima, dokumentima koje su pojedine škole objavile na svojim Web stranicama.

Nerazumijevanje kriterija ocjenjivanja ne dovodi samo do konflikta u trokutu učenik-roditelj-učitelj, već utječe i na učeničku motivaciju za učenjem. Ocjena je važan motiv za rad učenika (Biasiol Babić, 2009.). Ranije se vjerovalo kako je loša ocjena dobar motiv učenicima da povećaju trud koji ulažu u usvajanje gradiva, no danas se vjeruje kako loša ocjena samo ponekad može biti poticajna. Kod učenika koji često dobivaju loše ocjene, takav oblik „kažnjavanja“ pokazuje se kao izrazito nepotican, smanjujući motivaciju učenika i njegovo vjerovanje kako može postići dobre rezultate. Najbolja motivacija učeniku je dobra ocjena i pohvala. Problemi nastaju čim učenici osjećaju kako njihov trud i rad nije adekvatno nagrađen. Ukoliko oni ne razumiju kriterije ocjenjivanja, osjećat će se zakinu i gubiti motivaciju za učenjem. Stoga je potrebno imati jasne kriterije ili svako toliko odvojiti ponešto vremena za njihovo razjašnjavanje kako način ocjenjivanja ne bi utjecao na stupanj motiviranosti učenika.

Kada se govori o kriterijima ocjenjivanja, važno je naglasiti kako problem nije samo učenikov osjećaj kako je „zakinu“ za ocjenu, već ponekad učenici imaju stav kako učitelj ima preblage kriterije. U tom slučaju, njihova motivacija za usvajanjem znanja također će opasti, jer smatraju ili primjećuju kako sa malo truda mogu doći do dobrih ocjena. Ovaj faktor neće utjecati na učenje djece koja su intrinzično motivirana na učenje, ali takve je djece u praksi malo, a čak i takva djeca nemaju jaku motivaciju za sve školske predmete. Stoga je kriterije potrebno preispitivati i prilagođavati sastavu i mogućnostima razreda.

Cilj i problemi

Cilj ovoga rada je ispitati razinu doživljavanja straha u školi kod učenika petog i šestog razreda te zadovoljstvo učiteljima i eventualne faktore nerazumijevanja s uči-

teljima. Rezultati ispitivanja poslužiti će kako bi se lakše usmjerio rad na konkretne faktore koji utječu na nezadovoljstvo učiteljima te nešto povećanom broju djece koja doživljavaju strah od škole. Analizom rezultata postaviti smjernice za dodatni rad na smanjenju straha od škole i povećanju zadovoljstva učiteljima.

Problemi na koje se pokušalo odgovoriti ovim istraživanjem su sljedeći:

1. Ispitati postotak djece koja doživljavaju određenu vrstu straha od škole
2. Ispitati specifične uzroke straha od škole
3. Ispitati općenito zadovoljstvo učiteljima
4. Ispitati razumijevanje kriterija ocjenjivanja kao element zadovoljstva učiteljima

Metoda

Ispitanici

Ispitanici su bili učenici petog i šestog razreda OŠ „Zamet“ u Rijeci, ukupno njih 148 učenika: 79 učenika i 69 učenica; 55 iz petog i 93 iz šestog razreda, svi u dobi od 11 do 13 godina. Roditelji svih učenika obaviješteni su o provedbi istraživanja te im je ostavljena mogućnost da odbiju dati svoj pristanak za provedbu ispitivanja. Učenici koji su u to doba pohađali peti razred, godinu dana ranije bili su ispitanici u istraživanju NCVVO na temelju kojeg su škole izvršile samovrednovanje te izradile svoje „Školske preventivne planove“ i „Školske razvojne planove“.

Postupak

Učenicima je podijeljena anketa koja se sastojala iz dva dijela. Zadatak je bio da pažljivo pročitaju pitanja i odgovore na Likertovoj skali od pet stupnjeva. Mogući odgovori bili su „nikad“, „rijetko“, „ponekad“, „često“ i „uvijek“. Prvi dio ankete sadržavao je Upitnik straha od škole, sa tvrdnjama poput „Opravdano sam izostao s nastave zbog straha od ispitivanja“ ili „Teško mi je usmeno odgovarati pred cijelim razredom“. Drugi dio ankete odnosio se na zadovoljstvo učiteljima te je sadržavao tvrdnje poput „Ostvarujem dobru komunikaciju s učiteljima“ ili „Učitelji mi daju ocjenu koju sam zaslužio“. Dio pitanja ovog upitnika sadržavao je čestice kojima je ispitivano razumijevanje kriterija ocjenjivanja, kao komponentu zadovoljstva učiteljima. Oba upitnika sadržavala su 16 tvrdnji te su imala tri pitanja otvorenog tipa na koja su učenici mogli davati odgovore po vlastitom nahođenju. Otvorena pitanja su se odnosila na prijedloge za poboljšanje rada učitelja i smanjenje straha od škole.

Upitnici su izrađeni na temelju pokazanih prioriteta iz analize podataka dobivenih samovrednovanjem škole. Pri izradi upitnika korištene su čestice iz nekoliko

različitih izvora i istraživanja (Bezinović, 2009.; Živčić-Bećirević i Rački, 2006.; Brajša-Žganec i sur., 2009.) i nadopunjene dodatnim česticama.

Djeci je napomenuto kako su pojedine tvrdnje u muškom rodu, ali se jednako odnose i na ženski rod, a ženski rod je izostavljen radi jednostavnosti i preglednosti čestica upitnika. Po završetku ispunjavanja upitnika, s djecom se razgovaralo o svrsi ispitivanja, mišljenju o upitniku te su im data dodatna pojašnjenja.

Rezultati i diskusija

Upitnik straha od škole

Čestice *Upitnika straha od škole* sa vrijednostima „nikad“, „rijetko“, „ponekad“, „često“ i „uvijek“, pri analizi su pretvorene u skalu od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo odgovor „nikad“, a 5 odgovor „uvijek“. Prosječne vrijednosti na pojedinim česticama Upitnika prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Deskriptivna statistika pojedinih čestica Upitnika straha od škole

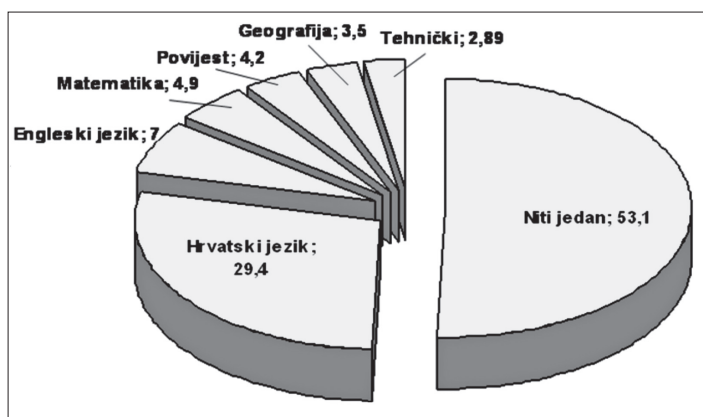
Čestica	N	M	σ
Osjećam se nelagodno u školi	148	1,60	,974
Bojim se roditeljskih reakcija na moje ocjene	148	2,15	1,372
Pogađa me kada dobijem lošu ocjenu	148	3,09	1,377
Već dok se dijele ispiti znanja srce mi jako tuče	148	2,53	1,482
Teško mi je usmeno odgovarati pred cijelim razredom	148	2,18	1,271
Pogađa me zadirkivanje drugih učenika	147	2,15	1,310

Analiza odgovora na česticama *Upitnika straha od škole* (Tablica 2.), pokazala je kako učenike najviše pogađa loša ocjena. Nešto manje od polovice (39,1%) ispitanih učenika kaže kako ih loša ocjena gotovo uvijek pogodi, dok samo 12,8% ispitanika kaže kako im ne smeta kada dobiju lošu ocjenu. Gotovo većina učenika (83,7 %) ipak kaže kako ih loše ocijene ne obeshrabruju za daljnje učenje.

Od fizioloških reakcija najviše primjećuju snažno lupanje srca i teško disanje, bilo pri usmenom ispitivanju učitelja, bilo već pri dijeljenju pismenih ispita. Pri tome jedna četvrtina ispitanika kaže kako takve simptome primjećuju vrlo često (28,4 %). Samo jedna trećina djece izvještava kako takve simptome ne osjeća nikada. Petina učenika (19,6%) iskazuje kako se često odnosno uvijek boji reakcija roditelja na ocjene, dok još 12,8% učenika kaže kako se ponekad boji reakcija roditelja. Trećina

učenika 31.1% kaže kako se ponekad ili često boji kako na kraju školske godine neće uspjeti ostvariti uspjeh odnosno ocjene, koje njihovi roditelji očekuju. Konkretna čest ili uvijek prisutan strah od neuspjeha u školi iskazuje 19,6% učenika, dok se 19,6% učenika boji ispitivanja. Važno je istaknuti kako 6,1% učenika izvješćuje kako uvijek osjeća nelagodu u školi, dok 8,1% učenika ima strah od ponovnog dolaska u školu nakon završetka praznika.

Kada su upitani postoji li pojedini predmet kojeg se posebno boje, polovica učenika je odgovorila kako se ne boje niti jednog predmeta, dok je trećina rekla kako se boje hrvatskog jezika. Dubljom analizom otkriveno je kako taj predmet navode učenici kojima predaje isti učitelj dok ostali ne navode hrvatski jezik kao predmet koji izaziva strah. Pogledom na ostale navedene predmete i postotak učenika koji ih navode, može se zaključiti kako među ispitanim učenicima ne postoji školski predmet koji izaziva poseban strah kod njih. Rezultati su prikazani na Slici 1.

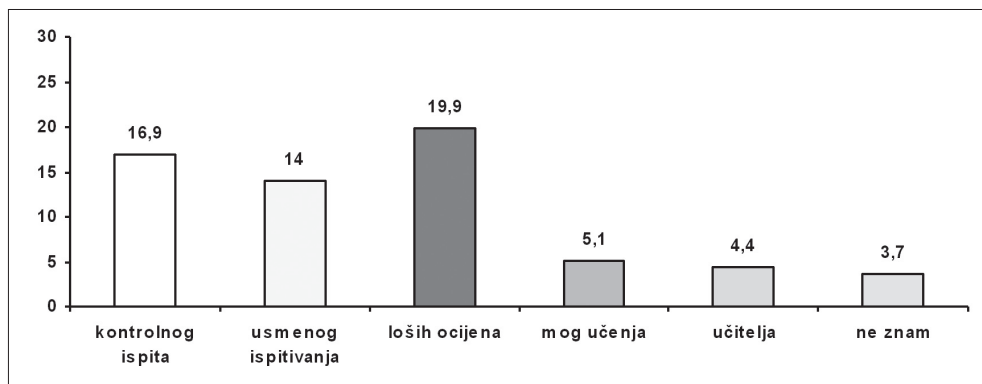

Slika 1. Prikaz predmeta koje su učenici navodili kao izvor straha (u%)

Upitani kako se osjećaju kada ih je strah škole, učenici odgovaraju kako se osjećaju uplašeno (20,6%), nelagodno (14,7%), tužno i ljuto (8,8%). Navode i fiziološke simptome – jake otkucaje srca (11,8%) te glavobolju i trboboľju (14,7%). Kao interesantan izdvaja se odgovor jednog učenika, koji je naveo kako počne više učiti kada ga je strah škole.

Pri odgovaranju na pitanje čega ih je u školi najviše strah (Slika 2.), samo je 4,4% učenika izjavilo kako se boje učitelja. Najveći izvor straha su loše ocijene, kojih se boji petina ispitanih učenika (19,9 %). Na ljestvici strahova slijede kontrolni ispiti, koje kao izvor straha navodi 16,9% učenika. Nešto manji broj učenika više se od pismenog ispitivanja boji usmenog odgovaranja pa 14% učenika navode upravo usmene ispite kao najveći izvor straha u školi. Interesantno je kako samo pojedini učenici

navode socijalne relacije kao izvor najvećeg straha u školi. Među takvim slučajevima navedeni su strah od „upadanja u tuču“, zadirkivanja od strane ostalih učenika te strah od situacija u kojima bi se mogli osramotiti.

Slika 2. Prikaz učeničkih odgovora na pitanje *Čega se u školi najviše bojiš?*

Upitani za prijedloge kako možemo smanjiti strah od škole kada je on prisutan polovina ispitanih učenika (52,1%) rekla je kako je u toj situaciji potrebno više učiti. Kao drugi odgovor učenici navode kako je potrebno imati više samopouzdanja što bi utjecalo na smanjenje straha od škole (11,3%). Razgovor sa roditeljima, stručnom službom škole te učiteljima kao mogućnost smanjenja straha od škole navodi 9,8% učenika.

Upitnik zadovoljstva učiteljima

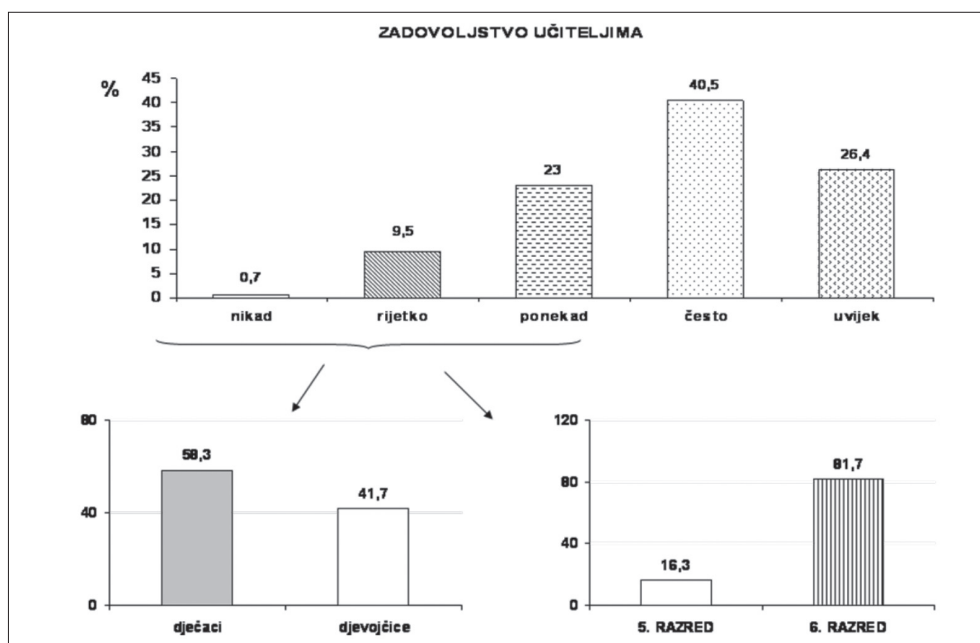
Čestice *Upitnika zadovoljstva učiteljima* sa vrijednostima „nikad“, „rijetko“, „ponekad“, „često“ i „uvijek“, pri analizi su pretvorene u skalu od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo odgovor „nikad“, a 5 odgovor „uvijek“. Prosječne vrijednosti na pojedinim česticama Upitnika prikazane su u Tablici 2.

Pearsonov koeficijent korelacije pokazao je postojanje korelacije između čestica zadovoljstva učiteljima i kriterija jasnoće ocjenjivanja ($r=0,351$, $p<0,001$), pri čemu učenici koji su zadovoljniji učiteljima iskazuju veće razumijevanje kriterija ocjenjivanja.

Upitnik zadovoljstva učiteljima pokazao je kako je prosječna ocjena kojom učenici ocjenjuju svoje učitelje četiri (3,82), pri čemu 67% ispitanih učenika kaže kako je često odnosno uvijek zadovoljno svojim učiteljima. Izrazito visoke ocijene učitelji su dobili na česticama pravednog ocjenjivanja, jasnoće govora i dopunjavanja nejasnoća.

Tablica 3. Deskriptivna statistika pojedinih čestica
Upitnika zadovoljstva učiteljima

Čestica	N	M	σ
Zadovoljan sam svojim učiteljima	148	3,82	,953
Učitelji govore razgovijetno i jasno	148	4,40	,839
Učitelji rado dopune i razjasne svaku nejasnoću	148	4,37	,835
Učitelji jasno i razumljivo tumače gradivo	148	4,35	,840
Jasni su mi kriteriji prema kojima učitelji daju ocjene	148	3,73	1,16
Učitelji mi daju točnu ocjenu koju sam i zaslužio	147	4,43	,953

Slika 3. Prikaz rezultata na čestici *Zadovoljan sam svojim učiteljima*

Dublja analiza odgovora na pitanje o zadovoljstvu učiteljima pokazuje kako su ispitani dječaci nezadovoljniji svojim učiteljima nego djevojčice. Od ispitanih učenika koji su nezadovoljni ili srednje zadovoljni svojim učiteljima 58,3% su dječaci i 41,7% djevojčice. Gledano po razredima, učenici šestog razreda su puno nezadovoljniji od onih u petom razredu – od ukupnog broja učenika koji nisu iskazali visoko zadovoljstvo učiteljima, 83,7% otpada na učenike šestog razreda dok je 16,3% učenika petog razreda. Raščlanjenost po spolu i razredima prikazana je na Slici 3.

Govoreći o odnosu učitelja i učenika, učenici su procijenili kako ih učitelji poštuju te kako su pažljivi prema njima (75% kaže često ili uvijek). Samo 0,7% točnije jedan učenik smatra kako učitelji nikada nisu pažljivi prema njemu te kako ga ne poštuju. Mali broj učenika, njih dvanaestero (8,1%) smatra kako rijetko dobiva pažnju i poštovanje. Također, 62,2 % učenika kaže kako često ili uvijek ostvaruje dobru komunikaciju sa svojim učiteljima. Samo 6,1% kaže kako nikad (dvoje učenika) ili vrlo rijetko (sedmero učenika) ostvaruje dobru komunikaciju sa učiteljima.

Gotovo svi ispitanici, njih 90,1% izvješćuje u svojim odgovorima kako nikad ne osjećaju učiteljsko izrugivanje i smijanje ukoliko nešto pogrešno kažu. Govoreći o radu učitelja, 73,6% učenika smatra kako učitelji potiču njihovu kreativnost. Također, velika većina učenika, njih 83,8% kaže kako im, ukoliko postoji, učitelji razjasne i dopune svaku nejasnoću.

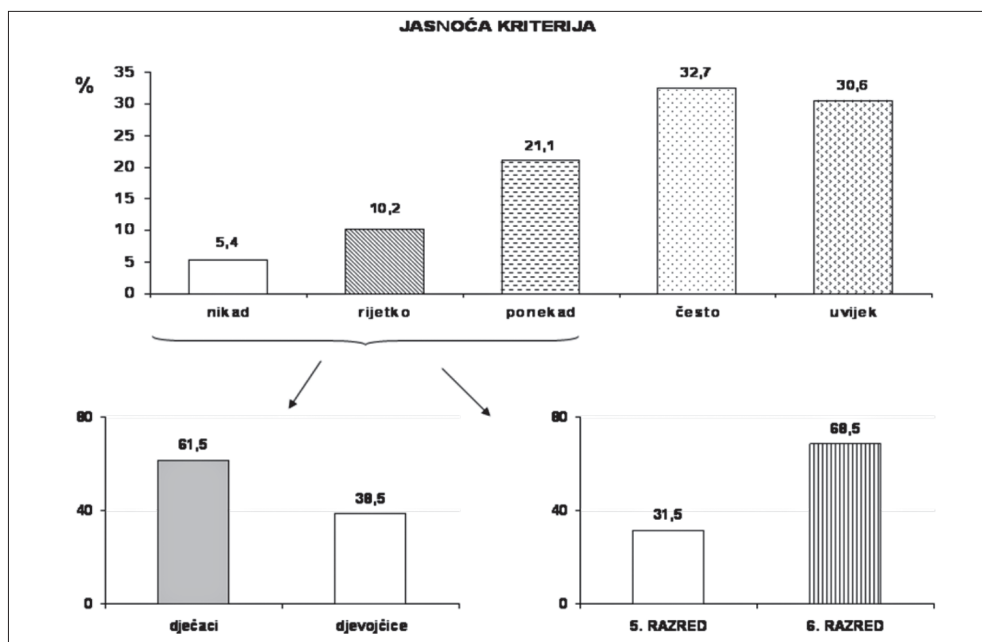
Velika većina učenika, njih 85,8% kaže kako učitelji jasno i razumljivo tumače gradivo. Samo 2,8% učenika nije zadovoljno jasnoćom i razumljivosti načina na koji učitelji tumače gradivo iz svojih predmeta. Govoreći o pismenim ispitima, 83,1% učenika smatra kako su pitanja koja dobivaju na pismenim ispitima dovoljno uvježbana i prije pisanja kontrolnih ispita. Također, niti jedan učenik nije odgovorio kako ispitna pitanja nikada nisu dovoljno uvježbana. Tri četvrtine učenika (75,6%) kaže kako pri usmenom ispitivanju učitelji nastoje smanjiti napetost i pomoći učeniku da pokaže znanje.

Učenici su također ispitanici o svom viđenju ocjenjivanja od strane učitelja. Vrlo je važno obratiti pozornost kako 36,7% učenika izvješćuje kako se dešavaju situacije kada im nisu jasni kriteriji po kojim učitelji ocjenjuju. Unatoč iskazanom nerazumijevanju kriterija, 86,3% učenika smatra kako prilikom ispitivanja (usmenog ili pismenog) dobiju ocjenu koju su i zaslužili. Ipak, 18,6% učenika ima osjećaj kako učitelji ocjenjuju na temelju prethodnih ocjena. Interesantno je napomenuti kako 8,1% učenika kaže kako učitelji imaju preblage kriterije, a njih 18,4% kaže kako se to ponekad dešava.

Gledano po spolu, među učenicima koji ne razumiju kriterije ocjenjivanja značajno je više dječaka, čak 61,5% . Djevojčice manje iskazuju nejasnoću kriterija ocjenjivanja.

Prema razredima, šesti razredi iskazuju mnogo slabije razumijevanje kriterija ocjenjivanja nego što to čine učenici petog razreda. Među ispitanim učenicima koji iskazuju nezadovoljstvo jasnoćom kriterija 68,5% su učenici šestog razreda i 31,5% učenici petog razreda (Slika 4.).

Upitani što im se sviđa kod učitelja, učenici u najvećoj mjeri navode kako im se sviđa što učitelji razjasne gradivo i nejasnoće u njemu (31,5%). Na drugom mjestu po frekvenciji odgovora je konstatacija učenika kako su učitelji pravedni i poštteni,

Slika 4. Prikaz raščlanjenih rezultata na čestici jasnoće kriterija

što kao odgovor navodi 27,9% učenika. Od ispitanih učenika, njih 6,4% navodi kako im se kod učitelja sve sviđa, dok jednak broj učenika (5,7%) navodi kako im se najviše sviđa što se učitelji šale i pomažu im (Slika 5.). Kao mogućnost za popravljjanje odnosa sa učiteljima učenici navode kako je potrebno više razgovarati, pomoći oko gradiva, više se šaliti.

Na pitanje „Što ti se ne sviđa kod tvojih učitelja?“ trećina učenika odgovara kako su učitelji prestrogi. Među češćim odgovorima učenika je i konstatacija kako im se ne sviđa kada učitelji viču (9,2%) i premalo se smiju (3,5%).

Ispitivanje je pokazalo potrebu za daljnjom prevencijom pojave straha od škole kod pojedinih učenika. Prevencija se odnosi na nekoliko područja. *Širenje pozitivne klime u razredu* pomaže smanjenju straha od učeničkog izrugivanja prilikom usmenog odgovaranja i eventualnog davanja pogrešnih odgovora. Dobra razredna klima pomaže u razvoju empatije te pridonosi stvaranju navike međusobnog pomaganja učenika pri usvajanju školskog gradiva, pisanju domaćih uradaka i sl. Nakon analize istraživanja, u svim su razredima napravljena „Razredna pravila“ koja reguliraju međusobno ophođenje učenika u razredu. Pravila su predlagali i donosili učenici vođeni razrednikom i smjernicama dobivenim od stručne službe škole. Razrednim pravilima određena su ponašanja koja učenici nikako ne žele u svome razredu i ne prihvaćaju ih, ali i ponašanja koja žele i koja su prihvatljiva svim učenicima razred-

nog odjeljenja. Pravila su pozitivne ili negativne rečenice kako bi bila što jasnija i jednoznačnija.

Strah od ispitivanja često u podlozi ima nedovoljnu pripremljenost, učenje u zadnji trenutak, lošu organizaciju vremena, teškoće u organizaciji sadržaja koji treba učiti kao i općenito nepoznavanje tehnika učenja. Ovaj fenomen ne vezuje se samo za učenike sa slabijim predznanjem i lošijim uspjehom. Strah od ispitivanja može se javiti i kod akademski vrlo uspješne djece, kada se susretnu s težim gradivom. U tim situacijama učenicima nisu dovoljne strategije učenja koje su do tada koristili i nužne su promjene u načinu učenja, organizaciji vremena ili sadržaja. Kako bi učenike upoznali sa vještinom i tehnikama učenja, kao i tehnikama lakšeg pamćenja i povezivanja gradiva, tijekom rujna i listopada ove godine u Školi su organizirane radionice za sve učenike petog i šestog razreda. Cilj radionica je, osim ovladavanja tehnikama učenja, smanjenje straha od ispitivanja i povećanje samopouzdanja prilikom usmenog i pismenog provjeravanja.

Većinu učenika pogađaju loše ocjene, što je pokazala i ova anketa, no ne obeshrabruju ih za daljnje učenje. Takav pozitivan stav prema radu svakako pridonosi boljem općem uspjehu učenika te je vrlo važno u razredu prepoznati i izdvojiti učenike koje loša ocjena može blokirati i demotivirati za učenje. Učenici koji vrlo negativno doživljavaju svaku lošu ocjenu (prema vlastitoj definiciji loše ocjene, jer za pojedine učenike to može biti i trojka pa čak i četvorka) često iskazuju strah od ispitivanja. Takvim učenicima treba naglasiti kako loša ocjena nije konačna ocjena ili potpuna katastrofa (kako ju oni dožive), da se trudom i zalaganjem ona može povećati. Učenicima u takvoj situaciji treba pomoći da shvate zbog čega su dobili lošu ocjenu - je li tome uzrok nedovoljno učenje, nerazumijevanje gradiva ili neki drugi problem. S druge strane, učitelj i stručna služba trebali bi sagledati što leži u pozadini takve burne reakcije – osobine djeteta ili možda zahtjevnost roditelja.

Trećina učenika škole izjavljuje kako se boji reakcija roditelja na ocjene te kako ih je strah da na kraju školske godine neće imati uspjeh koji roditelji očekuju. Pretjerano kritični roditelji kod djece mogu izazvati snažnu anksioznost, psihosomatske simptome ili dugotrajan strah od neuspjeha. Nedostatna pohvala roditelja za uloženi trud te kritiziranje u slučaju neuspjeha utječu na stvaranje loše slike o sebi, pesimističan pristup učenju, pasivnost ili izbjegavanje ispitnih situacija.

Polovina učenika koji su sudjelovali u ispitivanju pokazala je važnu zrelost u ophođenju sa strahom od škole. Kao najbolji način smanjenja straha, ovi učenici navode kako je u toj situaciji potrebno više učiti. Ovakav stav pokazuje kako veliki broj učenika razumije da sami mogu utjecati na svoj uspjeh te kako on ovisi o trudu koji ulažu u postizanje uspjeha, a ne o vanjskim faktorima poput učitelja ili sreće.

Također, dio učenika svjestan je kako veće samopouzdanje u učenju i odgovaranju pridonose boljem uspjehu.

U doživljavanju straha od škole, među spolovima nema razlika. U jednakoj mjeri i učenici i učenice doživljavaju strah od škole ili on izostaje. Ranija istraživanja pokazala su kako djevojčice u većoj mjeri doživljavaju različite strahove, no ne i strah od škole koji je karakterističniji za dječake (Vulić-Prtorić, 2002.).

Učenje socijalnih i emocionalnih vještina pridonosi smanjenju straha od škole na nekoliko razina. Osim što utječe na komunikacijske vještine i međusobno ophođenje učenika, na razini pojedinca razvoj ovih vještina utječe na povećanje samopouzdanja i bolju sliku o sebi. Osim toga, razvoj ovih vještina pridonosi usvajanju općenitih socijalno prihvatljivih ponašanja. Većina razreda u školi obuhvaćena je određenim programom u sklopu kojeg uče socijalne i emocionalne vještine. Razredi u kojima postoji određena konfliktna situacija pod pojačanim su nadzorom stručne službe škole.

Učenici ne iskazuju poseban strah od nekog školskog predmeta, unatoč uvriježenom mišljenju kako se učenici boje matematike i njoj srodnih predmeta. Anketa je pokazala kako strah od predmeta ne proizlazi iz gradiva koji djeca uče, već jako ovisi o učitelju koji taj predmet predaje. Učiteljeva očekivanja i zahtjevi, karakteristike ličnosti, odnos s učenicima i ophođenje prema njima te jasnoća kriterija ocjenjivanja utječu na pojavu ili izostanak straha od školskog predmeta.

Ispitani učenici uglavnom su pokazali zadovoljstvo svojim učiteljima. Među nezadovoljnim učenicima, više je dječaka nego djevojčica, što se može dvojako objasniti. Među učenicima te dobi, više je dječaka koji dobivaju loše ocjene. Jednako tako, za dječake te dobi je karakterističan strah od škole, koji doživljavaju značajno češće u odnosu na djevojčice iste dobi. Dječacima je u tom razvojnem razdoblju strah od škole najčešće pojavljivani strah, dok je kod djevojčica on tek na četvrtom mjestu (Vulić-Prtorić, 2002.). Ukoliko istodobno nisu svjesni utjecaja uloženog truda i vremena učenja na ocjene, moguće je da svoj neuspjeh pripisuju strogoći i nekvaliteti učitelja ili negativnom stavu učitelja prema njima i stoga izražavaju povećano nezadovoljstvo. Istodobno, učenici šestog razreda pokazuju nešto veće nezadovoljstvo učiteljima, što se može pripisati većem obimu gradiva, ali i razvojnoj fazi u kojoj se nalaze. Za djecu te dobi karakterističan je početak ulaska u crno-bijelu fazu, kada

Ocjenjivanje je oduvijek bilo predmet nerazumijevanja trokuta učitelj-učenik-roditelj. Pojedini pisani ispiti postavljeni su na potpuno objektivnom tipu (npr. pitanja s višestruko ponuđenim odgovorima i s jednim ili više točnih odgovora) te je moguće relativno lako pratiti i uspoređivati razinu usvojenosti gradiva među učenicima. Ipak, više od trećine učenika izvješćuje kako ponekad ne razumiju kriterije ocjenjivanja, a petina ispitanih učenika smatra kako često dobiju ocjenu koju nisu zaslužili.

Broj učenika koji se, vjerojatno zbog nerazumijevanja načina ocjenjivanja, ne slažu sa kriterijima svojih učitelja razmjerno je velika.

Neslaganje s dobivenim ocjenama odnosi se najčešće na usmena ispitivanja, iako se mogu odnositi i na pisane ispite u kojim prevladavaju zadaci esejskog tipa. Nastavnici se prilikom ocjenjivanja vode individualno postavljenim kriterijima te način ocjenjivanja varira od učitelja do učitelja. Koliko god učitelji pokušavali ostati što objektivniji i pravedni, greške su uvijek moguće. Hrvatski obrazovni sustav u posljednje vrijeme pokazuje tendenciju za stvaranjem što objektivnijih kriterija kojima bi se ujednačilo ocjenjivanje učitelja. Razvoj valjanih, pouzdanih i jasno specificiranih načina ocjenjivanja smanjio bi kod učenika osjećaj kako učitelji ocjenjuju na temelju poznanstva, prethodnih ocjena ili subjektivnog stava o učeniku.

Kadum-Bošnjak i Brajković (2007.) naglašavaju kako je osnovna škola obvezna za sve učenike, nije selekcijska te ju sva djeca trebaju što uspješnije završiti. Kako bi se to ostvarilo, prilikom praćenja, provjeravanja i ocjenjivanja valja imati na umu mogućnosti učenika ali i uvažiti prilike u kojima učenik odrasta. Moderna škola ne podrazumijeva samo završno ocjenjivanje učenika, već cjelokupno praćenje njegovo razvoja. Osim što je učitelj sva zapažanja dužan unositi u imenik, potrebno je ista prenijeti učeniku i njegovim roditeljima.

Komentiranje svake učenikove ocjene pomaže učenicima shvatiti sustav i način ocjenjivanja, ali i komponente koje se zahtijevaju od njih kako bi dobili dobru ocjenu. Učenici na taj način stječu dojam kako se njihov rad kontinuirano prati, gube osjećaj kako ne mogu utjecati na vlastitu ocjenu te se tim istodobno povećava zadovoljstvo učiteljima i smanjuje strah od ispitivanja i loše ocjene. Ocjena koja je obrazložena ima motivirajući učinak na učenika, a istodobno on stječe dojam kako je učitelju stalo do učenika. Pozitivan odnos učitelja i učenika snažan je motiv za napredovanje u učenju. Također, dobro je učenika poticati na samoprocjenjivanje, jer je sposobnost samoprocjene postignuća važan faktor za postizanje uspjeha kako u učenju tako i u obavljanju posla nakon završetka školovanja.

Zaključak

Ispitivanje je pokazalo kako petina učenika osjeća čest ili uvijek prisutan strah od neuspjeha u školi. Među specifičnim uzorcima straha izdvajaju se strah od roditeljskih reakcija na ocjene koji iskazuje petina učenika, a isti postotak djece iskazuje konstantan strah od ispitivanja i loših ocjena. Ispitivanje nije pokazalo postojanje školskog predmeta koji posebno izaziva strah kod učenika. Četvrtina ispitane djece izvješćuje kako često osjećaju fiziološke simptome poput lupanja srca ili otežanog disanja u ispitnim situacijama.

Dvije trećine ispitanik učenika u velikoj je mjeri zadovoljno svojim učiteljima. Učitelje ocjenjuju kao pravedne i spremne na dopunjavanje nejasnoća. Pri tome, dječaci su ponešto nezadovoljniji nego djevojčice, a učenici petog razreda zadovoljniji od učenika šestog razreda.

Trećini ispitanih učenika ponekad nisu jasni kriteriji kojima učitelji ocjenjuju, dok petina smatra kako učitelji ocjenjuju na temelju prethodnih ocjena. Među učenicima koji iskazuju nerazumijevanje kriterija, više je dječaka nego djevojčica i češće su to učenici šestog nego petog razreda.

Istraživanje je pokazalo kako se učenici ne boje određenog školskog predmeta, već kako je njihov strah vezan uz odnos s učiteljem. Kako bi se izbjegle nesuglasice na relaciji učitelj-učenik-roditelj, učitelji moraju jasno naznačiti svoje zahtjeve te detaljno obrazlagati svoje kriterije ocjenjivanja.

Literatura

- Anttila, P., Metsanhokala L., i Sillanpaa, M. (1999.). School Star and Occurrence of Headache. *Pediatrics*, 103 (6), e80.
- Arambašić, L. (1988.). Anksioznost u ispitnim situacijama – pregled istraživanja. *Revija za psihologiju*, 18, 91-113.
- Bezinović, P. (2009.). Vrednovanje školskih preventivnih programa osnovnih škola Grada Rijeke, 2009. (*Izveštaj Odjelu gradske uprave za odgoj i školstvo te zdravstvo i socijalnu skrb Grada Rijeke.*)
- Bezinović, P. i Ristić Dedić, Z. (2004.). Škola iz perspektive učenika: Smjernice za promjene. (elaborat) *Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja.*
- Biasiol Babić, R. (2009.). Vrednovanje i ocjenjivanje s posebnim osvrtom na učenike s teškoćama u razvoju integrirane u redovni sustav odgoja i obrazovanja. *Metodički obzori*, 4, 207-219.
- Brajša-Žganec, A., Kotrla Topić, M. i Raboteg-Šarić, Z. (2009.). Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja* 4-5, 717-738.
- Brattberg, G. (1994.). The incidence of back pain and headache among Swedish school children. *Quality of Life Research*, 1, 27-31.
- Covington, M.V. (2000.). Goal Theory, Motivation and School Achievement: An Integrative Review. *Annual review of psychology*, 51, 171-200.
- Cvitković, D. i Wagner Jakab, A. (2007.). Ispitna anksioznost kod djece i mladih s teškoćama učenja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 2, 113-120.
- Deci, E.L. (1971.). Effects of externally mediated rewards on intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 18, 105-155.
- Gjesme, T. (1972.). Sex differences in the relationship between test anxiety and school performance. *Psychological Reports*, 30, 907-914.
- Gottfried, A.E., Fleming, J.S. i Gottfried, A.W. (2001.). Continuity of Academic Intrinsic Motivation From Childhood Through Late Adolescence: A Longitudinal Study. *Journal of Educational Psychology*, 93, 3-13.

- Jurić, V. (1995.). Zadovoljstvo obitelji školom. *Društvena istraživanja* 4-5, 641-655.
- Kadum-Bošnjak, S. i Brajković, D. (2007.). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi. *Metodički obzori*, 2, 35-51.
- Kadum-Bošnjak, S., Persić, I. i Brajković, D. (2008.). Stalnost uspjeha učenika u mlađim razredima osnovne škole i na prijelazu iz 4. u 5. razred. *Metodički ogledi*, 14, 49-66.
- Kalebić Maglica, B. (2006.). Spolne i dobne razlike adolescenata u suočavanju sa stresom vezanim uz školu. *Psihologijske teme*, 15, 7-24.
- Klarin, M. (2002.). Osjećaj usamljenosti i socijalno ponašanje djece školske dobi u kontekstu socijalne interakcije. *Ljetopis socijalnog rada*, 9, 249-258.
- Lepper, M.R., Corpus, J.H. i Iyenger, S.S. (2005.). Intrinsic and Extrinsic Motivational Orientations in the Classroom: Age Differences and Academic Correlates. *Journal of Educational Psychology*, 97, 184-196.
- Lepper, M.R., Sethi, S., Daldin, D. i Drake, M. (1997.). *Intrinsic and Extrinsic Motivation: A Developmental Perspective*. U Luthar, S.S., Burack, J.A. i Cicchetti, D. (Ur.) *Developmental Psychopathology: Perspectives on Adjustment, Risk, and Disorder*. New York: Cambridge University Press.
- Margelit, M., Heiman, T. (1986.). Learning-Disabled Boys' Anxiety, Parental Anxiety, and Family Climate. *Journal of Clinical Child Psychology*, 15, 248-253.
- McDonald, A.S. (2001.). The Prevalence and Effects of Test Anxiety in School Children. *Educational Psychology*, 1, 89-101.
- Mihaljević, Š. (2008.). Strategije suočavanja, samopoštovanje i strah od ispitivanja kao prediktori školskog uspjeha. U: *Drugi međunarodni naučno-stručni skup Zenica -Studij razredne nastave u funkciji devetogodišnje škole*, 115-132.
- Rettig, M. i Crawford, J. (2000.). Getting Past the Fear of Going to School. *Education Digest*, 65, 54-58.
- Rijavec, M. i Marković, D. (2008.). Nada, strah od ispitivanja i školski uspjeh. *METODIKA: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 16, 8-17.
- Ryan, R.M. i Deci, E.L. (2000.). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Valjan-Vukić, V. (2009.). Obitelj i škola – temeljni čimbenici socijalizacije. *Magistra Iader-tina*, 4, 172-178.
- Vulić-Prtorić, A. (2002.). Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. *Suvremena psihologija*, 5, 271-293.
- Vulić-Prtorić, A. (2006.). Anksiozna osjetljivost: fenomenologija i teorije. *Suvremena psihologija*, 9, 171-194.
- Vranjković, L.J. (2010.). Daroviti učenici. *Život i škola*, 24, 253-258.
- Wood, J. (2006.). Effect of anxiety reduction on children's school performance and social adjustment. *Developmental Psychology*, 42, 345-349.
- Živčić-Bećirević, I. i Rački, Ž. (2006.). Uloga automatskih misli, navika učenja i ispitne anksioznosti u objašnjenju školskog uspjeha i zadovoljstva učenika. *Društvena istraživanja*, 6, 987-1004.

Fear of school and satisfaction with teachers

Abstract

Reducing fear of school and satisfaction with teachers are often pointed out as prerequisites for achieving better educational results of students. Subjective fears and objective vagueness influence students' motivation for achieving better results. The study encompassed 148 fifth- and sixth-formers of primary school. The subjects were asked to complete the questionnaires on fear of school and satisfaction with teachers. The study showed that one fifth of the students felt frequent or ever - present fear of failure at school or of parents' reaction towards marks. Most students are to a large extent satisfied with their teachers but sometimes for one third of the surveyed students the criteria by which teachers assess them are not clear. The research has shown that students are not afraid of a specific school subject, but their fear is related to the relationship with the teacher.

Key words: fear of school, satisfaction with teachers, criteria of assessing

